

סימן מב

העלמת מס ודרישת קבלה

שאלה:

האם מותר או אסור להעלים מס?
 האם אדם מחויב לדרוש קבלה מנותן שרות כדי שהוא יהיה מוכרח לשלם מע"מ?

תשובה:

בכמה מקומות בגמרא מובאים דברי שמואל האומר: "דינא דמלכותא דינא".¹ כלל זה פסק להלכה בשו"ע (חו"מ שסט).
 נחלקו הראשונים האם גם בארץ ישראל חל הכלל ולמעשה נקטו הפוסקים שגם בארץ ישראל "דינא דמלכותא דינא".²
 כמו"כ מוסכם על הכל שלחוקים הנוגעים למיסוי יש תוקף הלכתי.³
 מכאן שעל פי ההלכה אסור להעלים מס, וכמו שכתב, למשל, בשו"ת יחוה דעת (ה סד):

נראה להלכה שבכל מה שנוגע למסים וארנוניות ומכס, יש לקיים את החוק של המדינה, שזה בכלל מה שאמרו חז"ל דינא דמלכותא דינא.
 שני הסברים נתנו לתוקף ההלכתי של חוקי המס. א. מכח בעלות השלטון על הקרקע, ב. מכח הסכמת העם.⁴ מכאן שכל עוד השלטון אוכף את חוקי המס, וכל עוד חברי הכנסת, כמי שמבטאים את רצון העם, לא ביטלו את החוקים, הרי הם תקפים גם מן הבחינה ההלכתית, למרות שיש כאלו המעלימים מס.
 בנוגע לחובה לדרוש קבלה, נלע"ד שהיות שהחוק לא מחייב לדרוש קבלה, גם ההלכה המסתמכת על "דינא דמלכותא" לא מחייבת לעשות כן.
 כל זה כאשר מקבל השירות איננו מסייע לנותן השירות להעלים מס. אולם, אם הוא מסייע בידו לעשות כן, כגון שמסכם אתו שישלם פחות ולא ידרוש קבלה נלע"ד שהדבר אסור משום שיש בכך בדבר סיוע לעבירת גזל.

1. נדרים כח ע"א, גיטין י ע"ב, בבא קמא קיג ע"ב, בבא בתרא נד ע"ב.

2. ראה פירוט השיטות בספר כת"ר כרך א עמ' 349.

3. שו"ע חו"מ שסט ו וראה גם בספר כת"ר שם עמ' 353.

4. ראה ספר כת"ר שם עמ' 348 ובהערה 3 שם.

ראיה לכך שיש בהעלמת מס משום גזל ניתן למצוא ברמב"ם (גזלה ואבידה פ"א הי"א) שכתב שהמברח מן המכס הרי זה גזול מנת המלך.

יתכן לראות בכך איסור גזל גם משום שהמעלים מס מכביד, בעקיפין, על אחרים שאינם מעלימים, שהרי אם לא תהיינה כלל העלמות מס ניתן יהיה להפחית את נטל המס מכלל הציבור. כך עולה מדברי הבית יוסף (חו"מ לד) הכותב:

צריכים ליזהר ראשי הקהל כשמטילים מס מאומד הדעת על כל אחד ואחד לפי ממונו שלא יחניפו לאוהב ולא יכבידו לשונא כדי שלא יפסלו לעדות ולשבועה.

ומדייק במהרשד"ם (חו"מ סימן תמב)

שמי שפוטר עצמו ומכביד עול חברו בענין המסים הוי גזלן ופסול לעדות.

ומעין זה כתב בשו"ת משנה הלכות (חלק ו שיא)

דאם יגזול והמדינה תצטרך אח"כ להוסיף מסים וכיוצא בו אשאר בני ישראל הכשרים א"כ גורם להפסד ממון שלהם ועתיד ליתן עליו את הדין.

סיכום:

א. העלמת מס אסורה על פי ההלכה.

ב. אין חובה לדרוש קבלה מנותן שירות (אך הדבר מומלץ).

ג. אסור לסכם עם נותן שירות על תשלום נמוך יותר בתמורה לאי קבלת קבלה.